

Dr. Jan Terlouw: Daarom ondersteun ik het Rijnappèl

Ik zal niet proberen een verontreinigende stof toe te voegen aan de lijsten die we al kennen uit de geschriften en aan wat we ook vanmiddag weer mondeling hebben gehoord. De regeringen mochten er weer eens aanleiding in vinden om hun volgende bijeenkomst een half jaar uit te stellen, om te bewijzen dat die stof niet bestaat. Ik zal ook niet in staat zijn een juridische ingang te vinden, anders dan wat we daarover hebben gelezen en vanmiddag hebben gehoord. Recht is recht, maar rivieren zijn bochtig en ze moeten dat in veler ogen blijven.

Ik zal niet pleiten voor het opnemen van de wapenen tegen West-Duitsland en Frankrijk. Ik zal niet oproepen tot het stremmen van de rivierschepvaart of tot het sluiten van de aardgaskraan, want er zijn grenzen, al worden die soms in gedachte heldhaftig overschreden.

Ik zal die dingen om allerlei redenen niet doen, o.a. omdat het niet waar is dat de moord op de Rijn vooral is te wijten aan het bestaan van souvereiniteit van staten.

De opsplitsing van de wereld — in dit geval van Noord-West-Europa — in onafhankelijke naties, doet de strop wel aantrekken, maar de strop is er niet door aangelegd. Souvereiniteit van anderen is vaak een prachtig alibi om in eigen land flink te lijken, om boos te worden. Wie zou politici die geestelijke kapstok willen ontnemen? Bij het laatste kamerdebat over de Rijn, bijna een jaar geleden, hebben we weer eens in roerende eendracht uitgesproken dat 'de aan het Rijnoverleg deelnemende regeringen een zodanig krachtig en actief beleid moeten voeren, dat op korte termijn uitzicht zal worden verkregen op een wezenlijke verbetering van de toestand van de Rijn'.

Geen wanklank werd gehoord. Politieke scheidslijnen vielen weg. Schouder aan schouder blikten we de vijand in het oog. Het is verbazend hoe flink we zijn als het gaat over het beleid van over de grens. Dat ligt even anders als het gaat om een motie waarin de regering wordt opgeroepen om nu eindelijk het Waddengebied eens te beschermen of de Oosterschelde te sparen, maar dat is nu even niet aan de orde.

Ik heb de befaamde prof. Alfén eens horen zeggen: 'van alle planeten kennen we nu nauwkeurig de samenstelling, de gesteenten, mineralen e.d., op één na, daar zitten nog gaten in onze kennis, dat is de planeet Aarde'.

Iets soortgelijks geldt voor het politieke beleid. Op het gebied van de binnenlandse politiek is er nog wel eens een klein vraagteken, staan we nog wel eens voor een probleempje.

Het beleid in het buitenland evenwel heeft voor ons geen enkel geheim, vooral daar

waar dit beleid faalt.

Dat wil niet zeggen dat ik niet tandenkarsend zie dat Frankrijk geen haast heeft met de opslag van zout — zelfs als anderen het grotendeels betalen — en dat de Bondsrepubliek chicaneert met de zwarte, grijze en witte lijsten en met zijrivieren van de Rijn.

Als ik zie dat ze vertragen en zich verschuilen achter de economische recessie, opzien tegen de kosten en menen dat milieu- en natuurbescherming niet in de eerste plaats komt, en ook niet in de tweede.

Als ik zie hoe ze er in al hun vloeiende diplomatieke verklaringen getuigenis van afleggen, dat ze geen snars begrijpen van de ecologische crisis. Kortom, op ons lijken. Sprekend.

Dat zijn ergerlijke dingen. Wij, in Nederland, hebben enorme hinder van die vuiligheid van de Rijn. We kunnen er bijna geen fatsoenlijk drinkwater meer uit bereiden. Het verpest onze tuinbouw, het verzilt onze landbouwgronden, *het kost ons geld*.

Nederland verwijt daarom Frankrijk en de Bondsrepubliek dat ze vervuilen, en terecht. Maar ze doen dat niet vanuit een diepe overtuiging dat die landen met hun lozingsmethoden op een gevaarlijke weg zijn, dat vuilozing verkeerd, onnatuurlijk en onnodig is. Helemaal niet, want de aanpak van het vuilozingssyndroom dáár verschilt helemaal niet zoveel van die in Nederland. Nee, we hebben alleen een hekel aan lozingen als we er zelf last van hebben.

In Nederland zijn er bijv. heffingen op het lozen van afval in rijkswateren. Maar als je loost in zout water betaal je f 6,— per i.e. minder dan wanneer je loost in zoet water. M.a.w.: we houden rekening met wat we optimistisch noemen 'de opnamecapaciteit van het water'. Met nog andere

woorden, het is best voordelig om aan zee, dus aan de *mond* van de rivieren te zitten, als je tenminste de filosofie hebt dat er in zee wel geloosd kan worden, of als je niet de filosofie hebt dat afval niet hoort te bestaan, zoals ook in de natuur afval niet voorkomt. Dat voordeel voor ons ontgaat Duitsland en Frankrijk natuurlijk niet.

Ander voorbeeld van hoe Nederland er over denkt:

Duitsland heeft zijn Bilgenentwässerungsverband, een onafhankelijke organisatie die, met zorgvuldige controle, het bilgewater (mengsel van water en olie op de bodem van het schip) inzamelt en verwerkt.

Nederland wil zich daarbij niet aansluiten, blijft werken met de walstations, zonder behoorlijke controle.

Nog een voorbeeld:

Nederland jeremieert over de straks 30.000 MWe kerncentrales langs de Rijn in West-Duitsland, met o.a. het grote bezwaar van de warmtebelasting van het rivierwater; maar in onze eigen structuurschema's voor elektriciteitsvoorziening wordt naar hartelust gebruik gemaakt van het oppervlaktewater voor de koeling van de centrales. Nederland toont geen wezenlijk andere opvatting over wat je met oppervlaktewater mag doen dan de andere Rijnsoeverstaten. Ik wil niet zeggen dat we schuldig zijn dan Fransen of Duitsers, *maar we opereren vanuit precies dezelfde mentaliteit*. Heeft het dan zin ons af te vragen wie een beetje schuldig of een beetje onschuldiger is?

De feiten zijn bekend, ze zijn overbekend. De Rijn is dood. Maar feitenkennis blijkt niet te helpen. Ir. Van Veen heeft ons als nieuwjaarsgroet in januari 1975 een 'Dromerij(n)' gestuurd, die zich van de gebruikelijke dromerijen onderscheidde door helderheid, doorzichtigheid en verklaarbaarheid. Heeft het geholpen? Nee. Leefde La Fontaine nog, hij zou wellicht in een neerslachtige bui een fabel hebben geschreven van de volgende soort.

De ezel en het paard arriveerden dorstig bij de Rijn. Ze springen er in om te drinken maar merken dat het water troebel is en dat het stinkt.

'Dit water is vuil', balkt de ezel, 'stroomopwaarts zal het schoner zijn. Ik zal eerst een eind zwemmen, dan zal ik drinken'. Hij is echter niet sterk genoeg om tegen de stroom op te tornen. Het gevolg is dat hij ver stroomafwaarts terecht komt en zijn dorst moet lessen met water dat méér in plaats van minder stinkt.

Het paard daarentegen klimt op de kant en drinkt, steeds als zijn dorst dat nodig maakt, met zijn neus dicht, maar melancholiek en berustend, het onaangename water.

Want het is een dwaas die zich tegen het onvermijdelijke verzet.

De Rijn is dood en zal dood blijven als we

proberen dat met wat maatregelen, met wat overleg, met wat afspraken, maar vanuit dezelfde mentaliteit te veranderen.

De mentaliteit die zegt:

Hoe dwaas durven we te zijn, die vraag stellen we vandaag.

— Welvaart komt eerst, i.p.v. welvaart komt ook.

— Productie komt eerst, i.p.v. productie kent voorwaarden.

— De natuur mag niet óverbelast worden, maar hij kan wel heel wat aan.

— Eerst de werkgelegenheid maar eens herstellen en dan zien we wel weer.

— Pas op voor de concurrentieverhoudingen.

Vindt u dat laatste ook zo'n krankzinnig argument? Er is strenge geheimhouding van lozingsgegevens van fabrieken om hun concurrenten niet de kans te geven iets na te bootsen.

Ik dacht dat als je de spelregels voor iedereen gelijkelijk verandert, bijv. door openbaarmaking van lozingsgegevens te verplichten, de concurrentiepositie in wezen gelijk kan blijven.

Zoiets kan me triest stemmen. De consument van water hoeft niet te weten wat ie drinkt (terwijl dat toch al lang geen kleurloze, reukloze, smaakloze vloeistof meer is), de bereider van dat water hoeft niet te weten wat ie er uit moet halen (terwijl hij daar toch soms 's nachts badend in z'n zweet van wakker moet worden), als bescherming van de concurrentiepositie maar gegarandeerd is. Zolang er een mentaliteit is waarbij dergelijke redeneringen houdbaar zijn, is er geen sprake van dat de conditie van de Rijn wezenlijk kan verbeteren, geen sprake van, ook niet door afspraken, vergaderingen, witte, zwarte en beige lijsten.

Ik heb niks tegen de industrie, integendeel, hij is nodig, nuttig, essentieel. Industriepolitiek is een van de belangrijkste onderdelen van het overheidsbeleid, maar zolang natuur- en milieubeleid ondergeschikt blijft aan de productie, is er voor de Rijn geen verbetering te verwachten. Dat geldt gelijkelijk voor Frankrijk, Duitsland en Nederland. Het is een niet van grenzen afhankelijke mentaliteitswijziging die nodig is, zoals ook vervuiling zich niet aan grenzen stoort. Zoutopslag in Frankrijk, om dat zout dan bij hogere waterstanden toch in de Rijn te kieperen, reuze aardig, maar symptoombestrijding. Een oplossing vanuit de mentaliteit die het probleem nooit zal kunnen oplossen. De Fransen nemen het woord 'oplossing' te letterlijk, une solution, NaCl in H₂O, 200 mg/l.

Wat de Rijn nodig heeft, dat is het wezenlijke inzicht dat bederf van andermans

ecosysteem uiteindelijk zelfvernietiging is. Dat inzicht is niet te bereiken met het dichtdraaien van de aardgaskraan, het blokkeren van vaarwegen, met economische sancties of dreigende taal in diplomatieke verpakking, hoe welluidend ook.

Daarom geloof ik dat het Centrum voor Europese Vorming, het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie, de Stichting Natuur en Milieu, de Stichting Reinwater, de Vereniging Milieudefensie, het Wereldnatuurfonds Nederland en de Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee de enig mogelijke vorm hebben gevonden: een *Appèl*, een aanroeping, een trompet-sigitaal, een oproep om na te denken over wat we aan het doen zijn.

Het is ook met een soort appèl in mijn gedachten dat ik vorig jaar heb voorgesteld een interparlementaire Rijnconferentie bijeen te roepen, waarover de oriënterende besprekingen zich thans met de snelheid van een slak voortreppen.

Een appèl van uw organisaties om na te denken of het water van de Rijn in bloed moet veranderen voor we iets doen.

Een appèl om te beseffen dat er een moment kan komen dat het te laat is voor het redden van de Rijn. Te laat is het bijv. als de EEG de handen ineenslaat op het moment dat voedselgebrek zich ook in onze landen gaat doen gevoelen.

Als schol en tong in het Waddengebied niet meer kunnen bestaan.

Als de Noordzee als kraamkamer van jonge visjes is weggevallen.

Nu al zijn de vooruitzichten voor een goede oogst van wintergraan in de Sovjet-Unie en de USA niet gunstig. De bodemomstandigheden voor grote oogsten van zomergraan in dezelfde landen zijn niet aanwezig

op het ogenblik. O.a. door overmatig gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen balanceert in China de opbrengst op het scherp van de snede.

Een appèl om iets te doen voor het te laat is. Alleen een *levende* natuur produceert voedsel en voedsel valt niet te synthetiseren in onze fabrieken met optimale concurrentieverhoudingen. Om nu eens te citeren uit een andere Heilige Schrift dan die ten grondslag ligt aan onze cultuur, maar die een andere cultuur als fundament dient, de Koran: 'Voor ulieden is geoorloofd jachtwild van de zee en het voedsel nemen daarvan...' (De vis, vijfde Soera).

Of 'En Hij is het die de zee heeft dienstbaar gemaakt, opdat gij uit haar zoudt eten fris vlees, en opdat gij daaruit sier zoudt ophalen om u daarmee te tooien, en gij ziet de schepen haar doorklieven; en opdat gij uw begeerte bevredigt naar Zijn genadegaven en opdat gij wellicht dankbaar wordt.' (De bijen, 16e Soera).

Met de conditie van de Rijn zijn deze woorden niet in overeenstemming, en ze worden het niet zolang we niet begrijpen wat werkelijk van belang is voor de mens en zijn ecosysteem.

Daarom ondersteun ik graag dit Rijnappèl, dat gelijkelijk geldt voor Fransen, Duitsers en Nederlanders, voor regeringen, parlementen en bevolking, voor linkse partijen en rechtse partijen en ik hoop dat het gehoord wordt.

